

Депортація кримських татар – як це було? Частина I

Кожен раз, повертаючись до кривавих сторінок геноциду різних народів, ми запитуємо себе – чому так сталося? Кому і навіщо це було потрібно? Страшний геноцид євреїв Гітлером, штучний геноцид українців голодомором, нечувані «етнічні чистки» кримських татар. Всі ці страшні події об'єднує одне – кожен із цих народів масово нищився, через божевільні державницькі фантазії сильних світу цього. Вочевидь, якщо вони відчували себе «володарями світу», то чому б не «перемалювати» цей світ у «свої кольори». І хоча щоразу ці масштабні криваві проекти зазнавали «поразки», знову і знову знаходилися в історії «вожді», які прагнули їх повторити.

То чому ж все таки це велике лихо торкнулося кримських татар? Чому ця нація враз стала «загрозою» для параноїдального режиму? Всі зібрані на сьогодні історичні документи говорять про те, що формально, приводом для такого жорсткого і жорстокого рішення стала начебто «співпраця» кримських татар із німцями під час війни. По суті, цілу націю було звинувачено у «зраді батьківщини» та виокремлено як «антирадянський елемент». При чому, зовсім не брався до уваги той факт, чи була на момент війни та чи інша родина в Криму, чи переїхала туди згодом, навіть не враховувалася доведена участь на боці військ СРСР. Якщо ти кримський татарин, ти мусів покинути Крим.

Все це свідчить тільки про одне – реальна причина депортації була цинічною та доволі прагматичною – Сталін не хотів мати «нестійку» територію із певним рівнем національної свідомості, яка будь-якої миті могла створити йому непотрібні проблеми. Тож щоб назавжди забути про різні національні «бродіння», чому б не переселити цих людей кудись подалі із Криму, як дешеву робочу силу для досі малорозвіданих земель? Так би мовити – одним пострілом вбити двох зайців. Отже, рішення було прийнято і от-от мало вступити в силу. Для «радянського народу» готувалася офіційна версія, оголошена у постанові **№ 5859 Про виселення кримських татар із Кримської АРСР в Узбецьку СРС** із наступною підставою:

«У період Вітчизняної війни багато кримських татар зрадили Батьківщину, дезертирували із частин Червоної армії, які обороняли Крим, і переходили на

бік противника, вступали у сформовані німцями добровольчі татарські військові частини, які боролися проти Червоної армії, в період окупації Криму німецько-фашистськими військами, брали участь у німецьких каральних загонах, кримські татари особливо відзначалися своїми звірячими розправами щодо радянських партизан, а також допомагали німецьким окупантам в справі організації насильницького угону радянських партизан в німецьке рабство та масового винищення радянських людей».

Очевидно, що цей страшний удар одразу заставив замислитися над тим, що ж таке «батьківщина», якщо земля прабатьків стає враз такою недосяжною.

Підготувати та провести настільки масштабне переселення людей – справа складна та тривала навіть для наших реалій, як же тоді так швидко його організували у той час (за 1 місяць)? А відповідь – безжальна і страшна – ніхто не збирався забезпечувати переселенцям жодних «умов» чи «якості життя» і їх втрат ніхто не рахував. Певною «репетицією» для депортації татар із Криму стали виселення з півострова німців та італійців, які проводилися у 1941 та 1942 роках. А вже у травні 1944 року рішення про виселення було прийнято стосовно татар. Щоб повернути цю брутальну акцію в Крим було зігнано чимало силовиків: 5 000 оперативних працівників НКВС та НКДБ СРСР і ще 20 000 бійців внутрішніх військ НКВС. 17 травня у Сімферополь були зігнані вантажні машини та сотні солдат, які заповнили місто. А серед ночі, зганяючи людей з постелі, і 10 хвилин на збір речей, почали звільняти будинок за будинком, місто порожніло... Машини звозили всіх до вокзалу, наповнюючи смердючі вагони, в яких стояв плач і біль за рідним домом.

18 травня Берія відзвітує Сталіну про початок депортації. А вже незабаром, число вивезених людей сягне понад 180 тисяч осіб. 70 залізничних ешелонів по 50 вагонів у кожному, вивезли кримських татар для спецрозселення в Узбецькій СРС, для подальшого використання переселених людей в сільському господарстві і промисловості. Новий звіт ліг на стіл Сталіну – цифри і відсотки, десяткаи тисяч понівечених доль були лише нулями на папері вождя. І йому було мало... Видаються додаткові постанови, які зобов'язують продовжити депортацію до 29 травня. На цей раз, пунктами

призначення стають Марійська АРСР, а також Горьковська, Іванівська, Костромська, Молотовська та Свердловська області РРФСР. Людей, які переховуватимуться від виселення, було наказано вважати «бандитськими елементами», внаслідок чого, ще 5989 осіб було заарештовано. Але це вдовольнило Сталіна не на довго, йому спадає на думку, що кримських татар треба вивезти не лише із Криму, а й з території усіх інших районів країни. Республіки було зобов'язано відзвітувати про наявність на їх теренах татар та повідомити про це вищі органи влади. Цькування тривало...

Депортація кримських татар – як це було? Частина II

Дорога кримських татар «в нікуди» була смертельно довгою і моторошною. Цинізм «відповідальних за переселення осіб» просто вражав. Душні товарні вагони, затрамбовані малими і старими, виснаженими голодом і спрагою, вбиті відчаєм – були тюрмою на колесах. Конвоїри, немов до худоби, відчиняли двері потягів лише коли самі того бажали. Короткі зупинки давали змогу... винести тіла. Про поховання і мови не було. Покійних викидали як непотріб, не рахуюючи втрат. Якщо зупинка була трошки довшою, то під пильним наглядом супроводжуючих, люди готували щось їсти, хто ще мав із собою хоч щось. Страшні 2 тижні знущання... але вони були лише початком страждань кримськотатарського народу.

А тепер пригадаймо ті цинічні «10 хвилин на збори»: всі «скарби і пожитки», якщо хто і спромігся довести до чужини, вцілівши у потягах смерті, конфісковували незабаром після прибуття. Незаконно, грабунками, їх відбирали у беззахисних людей без жодного шансу на справедливість.

Як потім поррахують дослідники, під час дороги до спецпоселень, загине майже 8000 осіб. А за перші 2 роки «життя» у визначених зонах, загине ще близько 45 тисяч людей. Для 19,6% кримських татар цей шлях стане дорогою в один кінець. Епідемії тифу, малярії, укуси змій і скорпіонів влітку, а взимку – лютий холод забирали життя вже не сотень, а тисяч. Ті, кого переселили, не мали елементарних умов для життя і попри це, їх «передали для трудового використання» на шахтах, заводах та будовах. «Передали»... у цьому слові – весь радянський соціалізм, із його славнозвісною «рівністю» людей. Чим не рабство? Хочеш жити – працюй, не піднімаючи голови і забудь, звідки ти прийшов. 74 тисячі татар були в заручниках у режиму, працюючи «на благо» якоїсь неіснуючої, ефемерної «батьківщини».

А тим часом, у спорожнілому в одну мить Криму, кипіла робота: треба було неодмінно знищити «залишки» кримськотатарської культури. Нищилися особисті і шкільні бібліотеки, закривалися мечеті. Влада хотіла якомога швидше заповнити цю «порожнечу» так, щоб більше ніколи не допустити

відродження кримських татар. Уже незабаром, у дома депортованих татар звезуть переселенців з України, та Воронежської, Брянської, Тамбовської і Ростовської областей союзу. А потім знову комусь спаде на думку, що ще «не всіх покарали». І тоді, уже в червні 1944 року, візьмуться виселяти вірмен, болгар і греків. Перших і других – «за активне співробітництво з окупантами», а останніх – «за дрібну торгівлю із німцями». Здавалося, що це божевілля ніколи не припиниться... Почали перейменовувати міста і райони Криму – аж 1062 села отримали нові назви... Важко придумати, як ще можна стерти націю? Як знищити її історичну пам'ять? Де та межа, після якої влада зможе зупинитися і заспокоїтися? Але до межі було ще далеко.

Наступним кроком, до якого вдається «вождь», стає перетворення Кримської АРСР у Кримську область. Кримський півострів більше не республіка, він стає всього лише територією – багатонаціональною, багатоликою – без культури, без традицій і без мови.

Так, 30 червня 1945 року, всупереч нормам Конституції самого СРСР, де було зазначено, що **територія радянських республік НЕ МОГЛА** бути змінена без їхньої згоди, Кримська АРСР була перетворена в область у складі РРФСР. Переступивши власні закони, цей страшний злочин завершувався «ліквідацією Кримської АРСР». Ніхто і не думав питати мешканців півострова, що вони думають про ці кардинальні зміни, їх просто поставили до відома.

А що ж кримські татари? Вони, за всіма тодішніми документами, були виселені «довічно»! Більше того, «втеча» із спецпоселень передбачала кримінальну відповідальність із покаранням – 20 років каторжних робіт. За даними різних документів, станом на січень 1953 року, спецпереселенцями вважалось 165 тисяч кримських татар, людей, позбавлених права на життя із честю і гідністю.

Режим спецпоселень для татар проіснував до квітня 1956 року, коли був скасований президією ВР СРСР. Його скасування означало, що із людей

знімають постійний нагляд, однак вони досі не мали права на повернення до Криму чи «компенсації» втраченого майна. Ця постанова фактично діяла аж до 1989 року.

Цей геноцид проти кримськотатарського народу був певним «самозахистом» тоталітарної системи від сплесків хоч якихось національних рухів. Таким самим, як голодомор 1932-1933 років, а потім 1946-1947 років на Україні, який був вчинений для винищення національних ідей серед українців. Логіка таких кривавих дій доволі проста – голодні і бідні люди не здатні на опір, вони зайняті думками про те, як вижити і надовго відмовляться від будь-яких «протиправних дій». А якщо хто раптом зміг вижити у цьому нищівному горнилі, то є НКВС, які неодмінно знайдуть «ворогів» – а по суті – тих, хто не втратив здатності мислити і розуміти, що насправді відбувається із його народом.

Ці криваві сторінки минулого – пересторога для всіх, хто живе сьогодні. Це чергове нагадування про те, що наші справжні цінності лежать у нематеріальній площині. Ці тисячі і десятки тисяч були знищені не за гроші чи майно, і навіть не за багатий край, вони були «витравлені» за свої ідеї, за національну пам'ять, за самосвідомість, за здатність стояти із піднятою головою. Кримські татари пережили страшну трагедію, здавалося б – непоправну, та вони не зникли! Вони збереглися як окрема нація. А значить і всі теперішні негаразди вони зможуть пережити, спираючись на історичну пам'ять про своїх сильних предків!